

NÉPNEVELŐ.

KATH. NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI KÖZLÖNY.

Megjelenik a szünet kivéve havonként kétszer egy íven. Előfizetési ár egy évre 2 frt, fél évre 1 frt. Egyes szám ára 10 kr.

Szerkesztik:
ERNYEI LAJOS és Dr. KOMLÓSSY FERENC.
Kiadó laptulajdonos:
ZELLIGER JÓZSEF.

Az előfizetések, valamint a lap szellemi részét illető közlemények a „Népnevelő“ kiadóhivatalához Nagyszombat-ba küldendők.

TARTALOM: A számüztött „vallás-erkölcs“. Ernyei Lajos. — A vasárnapi iskolák jelentősége tekintettel az iparos osztály erkölcsiségére. Dr. Komlóssy Ferenc. — Ész. Öntudat. Szív. S. — Magyar nyelvi póttanfolyam a néptanítók részére. Símor János b. érsek. s. k. — Levelezés. — Irodalom és művészet. — Vegyes.

A számüztött „vallás-erkölcs“.

Úgy érzem magam — e sorokat írván — mint a ki egy trónjától megfosztott jó királyt lát honából távozni, midőn bánatos szívvel még egyszer visszatekint, s látja a pártütő alattvalókat, mint fenyegetik a bujdosót, s mint vetnek sorsot palástja, trónja, koronája fölött. Nem volt ő zsarnok, kinek keze embervértől ázik, trónja sem a lenyaktilózottak csonthalmán állott. Nem. Atyai kegy, jogszeretet állottak őrt mellette, s ő minden nap így szólott alattvalóihoz: „Jőjjetek hozzám mindnyájan, kik dolgoztok s meg vagytok terhelve, s én megkönnyítlek titeket.“ Válaszul nyerte: „nolumus hunc regnare super nos, nem akarjuk, hogy ő uralkodjék fölöttünk.“

Én ézt a képet láttam lerajzolva a főrendek házában multkori gyűlésén, midőn a középiskolai törvényjavaslat tárgyalása alkalmából a magyar püspöki kar azt akarta a törvénybe fölvétetni, hogy a középiskolai nevelés-oktatás vallás-erkölcsös legyen; a minister-elnök pedig azt ellenezte, sőt saját teremtményeinek, a főispánoknak szavazattöbbsége által a „vallás-erkölcsös“ kifejezést a törvényből egyszerűen számüzte.

Két hatalom mérközött meg ez alkalommal: az egyház, és az állam. Mindkettő hatalmas súlyokat vetett a mérleg serpenyüjébe: az egyház az érvek, az ál-

lam a szavazatok súlyát. S ez utóbbiak győztek. A mérleg inogni kezdett, míg végre az a serpenyűje, melyben a „vallás-erkölcs“ volt, könnyebbnek találtott s fölszállt.

A vallásaak, s a valláson alapuló erkölcsnek az a természete, hogy mindig fölfelé tör s magával viszi azokat is, kikre befolyást gyakorol; de most nem ez az eset áll. Most elüzték. Az emberek szívében, a társadalomban már úgy is csak zsellérségen lakik s most végre a törvényből is kitzasztják. A mérleg, melybe a magyar főrendek házában tétetett, fölszállt, s mi úgy néztünk utána, mint a tanítványok Üdvözítőnk után áldozó csütörtökön az Olajfák hegyén. Éppen úgy néztünk, mint a tanítványok könyezve, s épp úgy fogamzott meg bennünk is a remény, mint ő bennük, hogy vissza fog még térni az üdvözítő vallás-erkölcs nagy fényvel és hatalommal. S ezen visszatérése talán csak arra való lesz, hogy **ítéletet** mondjon elevenek és holtak fölött!

S az ítélet ama napja, kinek fog adni igazat? A magyar püspököknek-e, vagy Trefort- s Tiszának? Melyiküknek kell majd elmondaniok: „ingemisco tamquam reus, culpa rubet vultus meus, fáj, bűnöm, hogy nem kerültem, pirul orcám szégyenülten“? Valamennyien elmondhatják. A püspökök, mert — mint kötelességük lett volna — nem voltak ott mind, hogy sza-

vazzanak; a kormány pedig s az ő uszály hordozói azért, mert olyas valamit szavaztak **le**, a mit szavazatukkal **fel** kellett volna emelni a törvény tiszteletre méltó magaslatáig. Az ítélet tehát mindegyiküket sujtandja, azon különbséggel, hogy a püspökökre nézve enyhébb lesz, mert náluk meg volt a jó szándék, s azok, a kik jelen voltak, igazán hős lélekkel állták meg helyüket.

Tudjuk, a kormány miért terjesztett elő oly törvényjavaslatot, melyben a „nevelés“ csak úgy propter-forma benne felejtetett; de hogy minő természetű, minő jellegű legyen ez a „nevelés“ (a mely magában igen tág fogalom), arról nem gondoskodott, s másokat sem engedett gondoskodni. Hát ez csak azért történt, mert a kormány egy felekezet nélküli államnak lévén képviselője, rosszul felfogott kötelességének tartja a vallást mindenben és mindenütt kerülni, mintha bizony abból, hogy az állam felekezet nélküli, természetes kényszerűséggel következnek az is, hogy vallás nélküli?!

Így tett 68-ban, a népiskolai törvényben is; ebben sincs a „nevelés“ természete kifejezve. De míg a 68-iki törvény semmiben sem szorítja meg a katolikusok autonomikus jogait saját népiskoláik fölött — maguk határozzván a tanterv és a tankönyvek fölött is —, addig a mostani középiskolai törvény katolikus középiskoláinkat, még a püspökök által fentartottakat is, tanterv, rendtartás és tankönyvek tekintetében egyenesen a kormány kezébe szolgáltatja ki, s ez határozza meg, hogy még püspöki gymnasiumokban is — a felsőbb osztályokban — a hittan heti **egy** órával elégedjék meg, e mellett pedig a többi tantárgyakat oly tankönyvek alapján közölje, a melyeknek szelleme s iránya egy perc alatt megsemmisítheti azt, **a** mit a hittan egy óra alatt épített.

Kétségkívül ezen körülmény volt oka **a** püspökök jelen kategorikus föllépésének. 68-ban is hangsúlyozták ők a vallás-erkölcsi nevelés szükségességét; de mert a 68-iki törvény iskolai rendelkezése val-

lásfelekezeti szempontból egészen más természetű, mint a mostanié, a mennyiben a mostani teljesen a vallás és felekezet nélküli kormánynak szerzi meg a túlsúlyt: azért akarták a két törvényt egymás támogatására ez utóbbiba igtatandó ezen két szóval „vallás-erkölcsös“ szépen összekötni; s ennek kivitelére vetettek mérlegbe nyomós érvet, alázatos kérést. De nem sikerült. A vereség különben nem a püspököket illeti csupán, veresége ez magának a vallásnak és az erkölcsöknek.

Tisza Kálmán sietett is — a kultusminister helyett — a kormány álláspontját indokolni az öt sarokba szorító püspökök ellenében, s oly nyilatkozatot tett, a minőt ily nyilvános alkalommal, ily férfiú ajkairól először hallott a világ. Azt mondta ugyanis, **hogy a középiskolák csak tan- és nem nevelő intézetek.**

Természetes dolog, ha nevelni nem kell, akkor fölösleges megmondani azt is, hogy **h**o**g**y **a**n kelljen nevelni. Ezt a középiskolai tanárok ad notam vehették, s ha lelkiismeretük és a társadalommal szemben elvállalt felelősségük érzete csak odáig ér, a meddig a törvény, akkor kötözni való bolondok volnának a tanításon kívül — a mi már magában elég terhes — még a neveléssel is vesződni, a mi kétségkívül százszorosa terhesebb.

De hát, miután Tisza szerint a középiskolák nem nevelő intézetek — kétségkívül azért, mert a hátul gomboló nadrágos első osztályú gyermeknek épp úgy van szüksége zsebkendőre, mint a tetőtől talpig megférfiásodott nyolcad osztálybelinek — okvetetlenül az a kérdés támad, hogy hát melyik közintézetnek feladata nevelni? Talán az egyetemnek? Ments Isten ily merényletet elkövetni a duelláló és puelláló polgárok(?) ellen, hisz akkor a Bukovia Abszenciásokat sem ismernők. Főlebb már nem mehetünk, hát alább tapogatózunk. De mit is tapogatóznánk, mikor Tisza oly kegyes volt, hogy maga megmondotta imígy hangzó szavakkal: „a vallásosságot és erkölcsi érzületet (tehát véleményünk

szerint a nevelést) nem is lehet alaposan másutt beoltani, mint a családi tűzhelynél.“

Mi következik ebből? Először az, hogy Tisza szerint sem a népiskolák, sem a kisdud-óvók nem nevelő intézetek, mert egyikök sem családi tűzhely, s így nincs közintézet a föld kerekéségén melynek feladata volna nevelni; másodszer meg az — de ezt már nem Tisza, hanem a köztapasztalás mondja, — hogy miután igen kevés család ért a neveléshez, s még kevesebb akar vele vesződni — nem tekintvén a gyermeket másnak, mint otthon lábatlan-kodó csürhe jószágának, melytől örömezt szabadul —: tehát tulajdonképpen nincs a föld kerekéségén egy parányi hely, a hol a nevelés sátorfáját a földbe üthetné. Ez a logika, a melynek nem lehet mint a fiakkernek megparancsolni, hogy csak egy bizonyos pontig vigyen s ne tovább; s ha a minister elnök — ki tudvalevőleg fiakkeren jár, egyszer már a logikát nyergelte meg, oda kell érnie, a hova nem szokott, s nem akar eljutni.

Szerencsénkre, nekünk — nem lévén ministerek, hacsak nem tárca nélküliek — szabad máskép is, s azt hiszszük, helyesebben okoskodnunk. Azt az egyet, a mit Tisza is hangsúlyozott, hogy t. i. a középiskolák nem nevelő intézetek, ám jól van, megengedjük; de a népiskolákra nézve éppen az ellenkező véleményben vagyunk, vagyis, azokat határozottan nevelő intézeteknek tekintjük, s kell hogy azok legyenek, mert különben a népiskolai törvény gyalázatosan visszaél a szülők jóhiszeműségével, ha kimondja az iskolabajáratás kötelességét s nem iparkodik a szülőt — kinek köréből a gyermeket távozni kényszeríti — legalább megközelítőleg mindenben — tehát a nevelésben is — helyettesíteni. De ha talán a minister nyilatkozata előtt csak **hasznosnak** mondhattuk volna azon nézetet, mely a népiskolákat nevelő intézeteknek vallja; most, e hirhedt nyilatkozat után azt határozottan **szükségesnek** kell mondanunk.

A minister ezen nyilatkozata, a népnevelők régi kötelességét — hogy csak-

ugyan nevelők legyenek — ha nem is súlyosbitotta, de mindenesetre kétszeresen fontossá tette. Ha ők sem fogják fel hivatásukat teljes komolysággal, mi lesz az így felnőtt neveletlen társadalomból? Hol fognak a dynamit és nitro-glicerin bombák gyártói megállapodni, hogyan fogjuk a napirendre került nagy socialis kérdéseket vérontás és világra szóló rázkódtatások nélkül megoldani? A népiskolák fontossága az által, hogy a középiskolák nem nevelő intézetek — igen sokat nyert, jóllehet az általuk előteremthető siker is illuzóriussá lett, mert hogy mennyi ideig fog a népiskolának legszebb reményekre jogosító nevelése a nevelés tekintetében közönyös középiskolák befolyása mellett fönmaradhatni, oly kérdés, melyre könnyen megfelelhetnénk. Hanem legalább a veszett fejszének nyelét mentsük meg, legalább a nép legyen nevelve, s mi akkor is megtettük azt, a mivel tartozánk. A többire nézve „videant consules.“

Ernyei Lajos.

A vasárnapi iskolák jelentősége tekintettel az iparos osztály erkölcsiségére.

Kétséget nem szenved, hogy Magyarország telvirágzása, polgárainak jóléte a mezei gazdaság és ipar fejlesztésétől van függővé téve. Ezen két tényezőben összpontosulván a haza nagysága, nem csoda, hogy annyira halljuk hangoztatni ezeknek fejlesztését úgy a közéletben mint a politikai enunciaciókban, s nincs képviselőjelölt, a ki programjába e két pontot formailag be nem venné; mert mindenesetre phrazisokra alig lehetne találni alkalmasabb két szóllamot. A haza jobbjai komolyan is tesznek e téren annyit, a mennyit csak egy-két évtized alatt tenni lehetett.

Ha azonban a várt eredmény nem koronázza fáradságukat és ha a nagy pénzbeli áldozatok, mik e téren nagyrészt szakiskolák felállítására fordítatnak, nem hozzák be a szellemi kamatot, annak oka

egyszerűen az, hogy csak egyeseket vonnak bele az actióba, míg a nagy tömeggel nem törődnek; hogy csak arra fektetik a súlyt, miszerint az embert könnyűszerrel pénzt szerezni tanítsák, de az embernek erkölcsi érzetét, annak vallásos iránybani terelését figyelmen kívül hagyják.

Az emberiségnek azon hasznos osztálya, mely a nemesség és földmivelő osztály között tekintélyes állást foglalt el, az újabb időben oly fokban száll alá a műveltségben, de különösen a vallásosságban, hogy ma-holnap a pór nép után kell őket soroznunk. Pedig alig húsz éve, ezen osztály — a mesteremberek osztálya — volt a katholicismusnak erős véd-fala, a jó erkölcsöknek példányképe.

Jól tudjuk, hogy a zsidók emancipálása, a szabad ipar behozatala — mely a céhrendszert eltörölte — sokat lendített a mesteremberek anyagi és erkölcsi romlásán, de azt is belátja minden elfogulatlan ember, hogy különösen a lábrakapott álliberalismus mértelyezte meg a mesterembereket, és azon tanrendszer, mely csakis „tudákos“ és nem „vallásos“ embereket nevel, a kikből azután a tizenhárom próbas proletárok, socialdemokraták kerülnek ki.

De mit is várhatunk egy ifjutól, a ki elvégezvén az iskola elemeit tíz-tizenegy éves korában mesterségre adja magát? Kicsodák adják fejüket mesterségre? Legnagyobb részt az apátlan, anyátlan gyermekek, a kiknek a sorsuk nem irigylendő. Az iskolában a nevelésből nem sok ragadhatott reájuk és most milyen iskolába kerültek? Üti őket a mester, veri a mesterné asszony, taszigálja a leányszszony, pofozzák a goromba legények. Ezen életiskolában szerzi nevelészetit ismereteit, melyeket ő — midőn felszabadul — ismét másokkal közöl. És a mindenféle erkölcstelenségek, melyeknek tanyái a műhelyek, korhelykedés, káromkodás mind-megannyi tényezők, melyek megmértelyezik a tanoncot, úgy, hogy abból aztán csak ritkán lesz a hazának hasznavehető polgára.

De nehogy eltérni látszassunk felvetett themánktól, kijeientjük eleve, hogy ezen állapotokon segíteni hivatva legyen a vasárnapi esetleg ismétlő iskola, a mely iskolák azonban csak kevés helyen vannak életbeléptetve illetőleg pontosan megtartva. Pedig ha valami egészséges intézmény létezik mai tanrendszerünkben, bizonyára a vasárnapi iskola az. Ez azon tér a hol a pap és tanító kell, hogy versenyezzenek a buzgóságban, amaz a vallás és erkölcstant, emez a reális ismereteket terjesztvén felnőtt tanítványai között, mert úgy a vallásos nevelés, mint a tudományosság hiánya mozdítják elő az erkölcstelenséget s így azt, hogy mesterembereink úgy anyagilag mint szellemileg alább és alább szállnak.

Volt nekem egy principálisom kinek e tekintetbeni buzgalma páratlan nemesak a megyében, hanem talán egész Magyarországon, a ki betöltötte személyében mint a tanítói mint a catechetai tisztet; a ker. hitigazságok és erkölcstan mellett beszélt ő a természet tudományok újabb vívmányairól, oly érdekléllyel oly népiesen, hogy az öregek is meghallgatták szívesen órák hosszágig. Csak hogy ritka az ilyen férfiú, mert valljuk be, sem a tanító urak, sem pedig a káplány urak nem igen szeretik a vasárnapi iskolát látogatni, különösen ha ezért külön honorárium nem jár. De nem is törünk ezért fölöttük pálcát feltétlenül, mert a káplány urakra a vasárnap amugy is terhesebb a hosszabb istentisztelet folytán, a tanító urak pedig szintén óhajtanak legalább egy napot az Úrnak szentelni.

Hiszen éppen ezért, hoztuk fel e kérdést, hogy egyik másik olvasónk gondolkodjék fölötté és ha vasárnapi iskolába járni éppen nem szeret, tegye át esti órákra a tanítást, és megtarthatja a hét bármely napján; így lesz azután vasárnapi iskola helyett esti iskola, a mely a célnak egyképpen felel meg. Különösen a mezővárosok és kisebb szab. kir. városok előjárói vegyék szívökre az ügyet, és ha kell áldozzanak, hogy az iparos tanoncok a jelzett iskolákban valamit tanuljanak, mert valamint

igaz az, hogy a régi időkben a mesteremberek között nagy mértékben volt található természetes erő és erkölcsi szilárdság, hűség, őszinteség és vallásosság; ugy jelenleg uton-utfélén található közöttük a szellemi szegénység igazi vallás és jogfogalmak nélkül, közöttük találjuk a legveszélyesebb elvektől áthatott ifjúságot; melynek erkölcsi hanyatlását az utczák csapzések és bordélyházak elég világosan mutatják. Ezen állapotokon csak a vallás-erkölcsös nevelés és tudományosság által segíthetünk, melyeknek terjesztésére alkalmat a vasárnapi iskola szolgáltat.

Dr. Komlóssy Ferenc.

Ész. Öntudat. Szív.

Ha egybehasonlítjuk a mai tanügy terén uralgó vagy uralomra törekvő reformokat a közelmúlt idő megállapított lankadatlan törekvéseivel; ha nézzük a mai ifjúság feszélytelen magatartását a régi edzett és fegyelmezett tanítók ellenében; s végre ha észreveszszük, hogy a mai kor csirkéi csakugyan okosabbak akarnak lenni Aesopus avatos tyúkjainál: akaratlan is kell, hogy eszünkbe jusson a próféta, ki megfigyelve az idők jeleit így kiáltott föl: Örök, mennyire haladt az éj? Persze az új nemzedék így felel: Már hajnalodik; de a fegyelem így dörög ám közbe: Igen hajnalodik, de oly sötét van mint az éj.

A tanító azt mondja: elvállalom a telelősséget azért, amit mondok; a tanuló így szól: tudom én, mit kell tudnom, ki kényszerít engem arra, hogy én ezt vagy amazt a dolgot tanuljam vagy tudjam? S az igazgató? Az igazgató vagy hallgat, vagy azt mondja: nem szólhatok semmit. Csakhogy e dolognál aztán az a kérdés merül föl: ki vonja kérdőre a tanítót, ha vallásos meggyőződés ellen beszél is? Fegyelmi büntetés nélkül ki szorítja a tanulót arra, hogy amit a tanító a tudás dolgában követel, annak meg kell történnie? — Ha hanyag makrancos gyermeket büntetünk,

nem ez, a szülő érzi meg, ha nem büntetünk, vagy a tanító vagy az iskola rosz: ha pedig valamely erősebb tollazatu teremtmény eme furcsa szövetű hálón keresztül bír törni, szerencsés, de csak személyére nézve, mert ma egyes emberekre nem igen szoktak hederíteni; ur az igazgató, ur a tanító, ur a tanonc, s mert utóvegre is hamar halandó emberek vagyunk, a tömeget pedig mindig érdek vezérli, bekövetkezik, mint legtöbb esetben, hogy három ur közt valódi ur a tanonc; mert nincs nevelésünknek megingathatlan sarkpontja, nincs országosan megállapított fegyelem, mint ezt a Pesten legujabban megállapított fegyelmi bot tanúsítja, s végre mert még kevés tanítói testület fogadta el ama magasztos elvet, melyet Trefort cultusminister így fejezett ki: Positiv vallás nélkül nincs positiv jog. Így jutottunk el oda, hogy positiv öntudatot is sürgethessünk, vagyis hogy a tanulói teendőkben is öntudatos tevékenységet követeljünk; s levén a positiv vallásnak Isten az alapja, a tanításban egyuttal Istenre is hivatkozhatunk; mi sem több sem kevesebb mint az: hogy Isten minden törvénynek fölötte áll. Most már szólhatunk az ö n t u d a t r ó l.

Ma ritka amaz ember, ki a szabadságot nem magasztalná, de kit felelősség sulya nyom, az így szól: jó jó, hisz illik is, hogy az ember szabad legyen, de előbb engedelmességre kellett volna szoktatni az embereket; hogy tanulják előbb a hiuságot, hajlamot, vágyakat és szenvedélyt megfékezni.

Ime első és mulaszthatatlan teendők a serdülő ifjúság irányában: Megismertetni Istent mint örök lényt és esalhatatlan bírót, fékezni szenvedélyeinket, vágyainkat, lemondani a hiuságról, és Istenért minden fensőbbségnek engedelmeskedni, mert nincs hatalom csak Istentől. Ha mindezt megtette a tanító, nyugott lélekkel állhat meg bármikor volt tanítványa előtt: ha mindezt dicsérte és megértette a tanonc, soha nem fog feszengni elüljárósága rendreutasításánál. És most szálljunk meg a mai világ esodatevő hatalmánál az észnél.

Ész az Istennek legszebb és legdrágább ajándoka; ez teszi az embert azzá, ami: de ennek hibás volta teszi ismét azzá, ami nem, vétkes használata pedig aljas lény; tehát elbizakodottan használni, mindent annak sugallatára építeni, nemcsak téves, de vétkes dolog. És ezt korán meg kell értetni a gyermekkel; mert csak így tanul meg annak idején saját akarata ellen is megadólag cselekedni.

Való ugyan, hogy a józan ész nem kényszeríthet bennünket a rosszra, sőt parancsolja: távozz a gonosztól, és cselekedjél jót: de a vágy, hajlam és szenvedély a legtöbb esetben hatalmasabb ur mint az ész, s innét történik, hogy nem egyszer akarataunk ellen is gonoszt cselekszünk. P. o. a gyermek naponta látja, hogy a tisztaság, a készültség, a szabatos felelet mindenkor dicséretes dolog, mégis mily sokan cselekesznek ellenkezőleg! mire mutat ez egyébre, mint, hogy kell lennie cselekvésünkben bizonyos határnak, melyet büntetlen át nem hághatunk. S mi más szabhatja meg e határt mint a törvény, melyet Isten szívébe írt, s mely minden cselekvésünk-nél öntudatunkban szólamlík meg? Aki ezt nem hiszi, az a hideg öntudatot állítja előtérbe; igen, de az ily öntudatba nincs bevésvé Isten képe, az ilyen öntudat a világot vagy magát az embert bálványozza. Szóval bármily tekintetben bíráljuk az öntudatot, annak tekintélye nem egyéb mint a holdnak gyarló és tűnékeny mosolygása. Nézzük az életben.

A tevékeny öntudat helyesli a jót, figyelmeztet a rosszra, jutalmaz és büntet, dicsér és gyűlöl; igen, de a szabad cselekvést minden nyilatkozatában követeli magának, s ennek alaposságát az öntudat illetékességében keresi. Igen, de egy s ugyanaz-e minden emberben az öntudat minden dologban, minden cselekvésben, minden eredményben? Egyaránt ítél-e az öntudat mindabban, mit jó vagy rossznak kell tartanunk? Isten vagy jövő élet dolgában egy s ugyanazon hangon szólamlík-e föl a lélekismeret? ha valaki jutalmat nyer, vagy büntetésben részesül, méltó-e minden ember előtt az első

arra, amiben kitüntettetett, megérdemelte-e az utóbbi azt, amivel sújtatott? S hányszor megtörténik, hogy az öntudat illetékessége megengedi a csalást, a hazudást, a gyanút, ráfogást, gyalázást? Egyiknél eltompul az öntudat hangja, másik nem hallja annak szavát, harmadiknál a gög, büszkeség, elbizakodottság, merészség, mások igazságos közvetítését is elveti. Vagy hányszor fordul elő az életben, hogy pénz és bírvágy a legszentebb jogokat lábbal tapossa, és a legpiszkosabb eredménynél is a kárvágyó öntudat néma söt nyugott? Ki lehet tehát oly vakmerő, hogy az öntudat szavát akár maga akár mások cselekedetében dönthetlenn birói ítéletnek tekintse?

Tehát sem ész sem öntudat nem lehet fölöttünk határozott ur, sem ész sem öntudat nem lehet ama vezér, kinek irányzó parancsára mindenben hallgatnunk lehetne; kivált szabadság, kivált vallás dolgában számos és visszataszító példa tanúskodik minden irányban, melyeket ha a tanító fölhasznál és alkalmaz, a gyermeknek igen épületes szemléltető oktatást nyújt, verba trahunt, sed exempla docent. Ily alkalmaznál egy kis figyelmeztetés, egy kis hivatkozás, egy kis rámutatás a legbeszélőbb emlék marad az ifju fogékony kebelben.

(Vége következik.)

S.

Magyar nyelvi póttanfolyam a néptanítók részére.

A nagyméltóságú vallás- és közokt. m. kir. Ministerium f. évi március hó 19-én 10.000. sz. a. k. rendelete szerint Léván, Losoncon, Sárospatakon, Baján, Aradon, Szegeden, Kolozsvárt, Székelykeresztúron, Zilahon, Máramarosszigeten, Győrött, Szombathegyen és Csáktornyan magyar nyelvi póttanfolyamok tartatni fognak azon néptanítók részére, a kik a magyar nyelvben végképen járatlanok, vagy abban csak kevéssé jártasak.

A póttanfolyam hat heti időszakra fog terjedni. Minden egyes résztvevő néptanító 70 kr. napidíjban és lehetőleg ingyen szállásban részesíttetik.

Tekintettel azon kötelezettségekre, melyeket a néptanítókra az 1879. évi XVIII. t. e. ró, és a magyar nyelv elsajátítására kitűzött határidő amugyis lejárván, figyelmeztetnek az érdekeltek s szigoruan utasíttatnak, hogy a kedvező s valószínűleg utolsó

alkalmat fölhasználva, az így megtartandó pótanfolyamon részt vegyenek s a magyar nyelvet elsajátítsák annyira, hogy azt a folyó évi körlevelekben 1289. sz. a. közölt rendelethez képest s az abban előírt mérvben sikerrel taníthassák, mert különben ellenők legszigorubb eljárás alkalmazatni fog.

A pótanfolyamban való felvétel iránt a néptanítók az illető alesperes s egyházkerületi tanfelügyelő urak útján, ideje-korán — Nyitra megyében legkésőbb folyó évi június hó 20-ig — jelentkezzenek azon megye kir. tanfelügyelői hivatalánál, melyhez tartoznak és a pótanfolyam hallgatásáról nyert bizonyítványukat ugyanott kötelesek lesznek bemutatni.

A pótanfolyam helyére s idejére nézve a megyei közig. bizottságok illetve a kir. tanfelügyelői hivatal által hozandó határozatokhoz tartásuk magukat, melyekről a kir. tanfelügyelői hivatalok által szintén az illető egyházkerületi alesperes s tanfelügyelő útján fognak értesülni; erre nézve Nyitra megye közigazgatási bizottsága f. évi ápril hó 12 én tartott ülésében következőleg határozott:

„Nyitra megye nem magyar ajku néptanítói részére Léva és Győr városok, mint legközelebb fekvő helyek jelöltetnek ki azért, hogy az amugy is eléggé megterhelt községek, a pótanfolyamban résztveendő néptanítók utiköltségeinél túl ne terheltessenek.“

A mennyiben azonban a többi megyék közig. bizottsága vagy a kir. tanfelügyelői hivatal részéről a pótanfolyam helyére nézve megállapodás létre nem jönne, a két nevezett helyen a főegyházmegyéhez tartozó egyéb tanítók is résztvehetnek a pótanfolyamban. A lévai pótanfolyam miként Bars megye kir. tanfelügyelőjének időközben érkezett jelentéséből kitűnik, 1883. évi július hó 1-én veszi kezdetét s megszakítás nélkül augusztus hó 11-ig tart.

Végül meghagyatik mindazon egyházkerületi tanfelügyelőknél, kiknek kerületében a magyar nyelvben kevésbé jártas, vagy egészen járatlan tanítók vannak, hogy nekik jelen rendelet tartalmát idejekorán tudomásukra hozzák s annak pontos megtartását s foganatosítását ellenőrizzék.

Kelt Esztergomban, 1883. ápril hó 28-án.

Simor János b. érsek. s. k.

Levelezés.

Tardos kedd 1883. május hó 12. Mélyen tisztelt Szerkesztőség! Az „Érsekújváridéki r. k. népnevelők egyesülete“ fényesen megalakult! Május hó 10-ikére szólt a meghívó, melyszerint Érsekújvárott találkoznak a rokonelemek, melyeknek együttes erejétől várjuk e vidék r. k. tanügyének fokozatos fejlődését. Hatvanötön voltunk a kezdeteél, mely összeget száznak vehetjük bátran azoknak számával, kik valamely akadály folytán csak szellemben lehettek velünk, de neveiket megbízottjaik által bejegyeztetni kívánták. Az ideiglenes bizottság jelentése után tisztviselőket választottunk, még pedig oly egy akarattal,

mintha régen ismertük volna egymást. Elnök Szentgyörgyi Ferenc sook-szelőcei tanító; jegyzők: Dubrovay Károly érsekújvári és Péter József vágsellyei tanítók; pénztárnok: Blaho Gyula érsekújvári tanító. A központi választmány alapszabályaink értelmében járáskörönkint 3. Az országos kép. tanító-gyűlésre az elnököt delegáljuk. Galgóczy Lukács, Péter József, Dubrovay Károly és Gy. Csepreghy Károly küldöttség Bajesra utazott, hol Ő Eminenciájánál bejelentették az egyesület megalakulását, mit örömmel vett tudomásul s magas pártfogásáról biztosította. Támadtak egyesületünkben áldozni kész férfiak, kik közül az egyik 20 frtot ígér azon tanítónak elismerésül, ki a feladott tételt a többi közt legjobban kidolgozza; a másik 3 db aranyat azon segédtanítónak, ki röviden leírja, milyennek kell lenni egy r. k. segédtanítónak, hogy vallásosan nevelhessen és taníthasson. Erre rendes tanító nem pályázhat. Nem kíván ama két áldozatkész férfiú tündökölni, de szenvedjék el tőlem, hogy elárulom nevöket: a bajesi és ürményi plebános urak voltak. Isten éltesse őket, jót akarnak. Ha egyesületünknek járáskörei is végleg megalakultak, el fog hangzani a „hála Isten“ Nagyszombatig, mert Gy. Csepreghy Károly indítványára a r. k. „Népnevelő“-t választottuk lapunknak, ajánlván magunkat a mélyentisztelt szerkesztőség jóindulatába addig is, míg szeretett elnökünk nevünkben átveszi a szót.*) A környékbeli plebános esperes urak szép számmal voltak s igen tevékeny részt vettek tanácskozásunkban, eszmecsereinkben. „Igy szép a hit s népnevelés egymás keblére hajolva.“ Isten áldása legyen fáradságunkon. Ettünk is, mert élni akarunk. A sok szép fölköszöntőt Fábrián János ő nagysága nyitotta meg, éltetvén biboros főpásztorunkat zajos visszhangot keltve és sokakat felmelegített a szólásra. A Mélyentisztelt Szerkesztőségnek alázatos szolgálója Gy. Csepreghy Károly.

Irodalom és művészet.

— Magyar Helikon. Jeles férfiak életrajzai. Pozsony. Kiadja Stampfel K. Eme kiválóan érdekes gyűjteménynek 9. és 10. füzeté épen most jelent meg. Ez alkalommal el nem mulaszthatjuk, hogy ezen hasznos vállalatot a gyermekeik és egyáltalán az ifjuság javát szíven hordozó t. c. szülőknél, illetőleg a tanári karnak szíves figyelmébe ne ajánljuk.

— Temetési zsebkönyv kath. kántorok használatára. Végig szemlélve a rendelkezésünkre álló temetési könyveken, lehetetlen, hogy bárki is észre ne vette volna, miszerint ezen temetési könyvek között egy sincs olyan, amelyet egy kántor mindenkori használatra elfogadhatna. Az egyik csupa új énekeket tartalmaz, a régieket nélkülözi; a másikban csupán csak a régiek vannak; a harmadikban az énekek szövege vagy dallama van elferdítve; a negyedikben a dallam nincs hangjegyezve, s emellett gyenge kötésűek, zsebben el nem helyezhetők, stb. stb. En, ki már sok kántortársam panasztát hallottam, hogy nem

*) Bizalmuk lekötöztető. Az ügy érdekében örömmel teszünk minden tehetőt. Szerk.

talál egy mindenkorra s minden tekintetben alkalmas temetési zsebkönyvet, — sok szép és alkalmas gyászéneknek lévén birtokában — elhatároztam egy lehetőleg alkalmas temetési zsebkönyvnek kiadását, melyre ezennel bátorkodom előjegyzési felhívást avvégből kibocsátani, hogy a nyomtatandó példányok felől magamat tájékozhasssam. Az általam kiadandó kath. szertartású temetési zsebkönyv tartalma — főbb csoportjaiban jelezve — a következő lesz: I. Öreg halottak temetése. (Szertartás a háznál. Bucsúztatók. Kisérő énekek. Szertartás a temetőben. Sirbatéti énekek.) II. Kis halottak temetése, (szintén öt csoportban.) III. Bucsúztatók rendkívüli alkalmakra. IV. Gyászének három teljes halottas misére. V. Libera (magyarul és latinul.) VI. Halottak estéje. Halottas litánia és imádságok. VII. Általános naptár. VIII. Az ezen zsebkönyvre előfizető kartársak névjegyzéke. IX. Rovatozott üres lapok a megholtak bejegyzésére és nyilvántartására. X. Üres lapok netáni énekbejegyzésekre. Az előforduló énekek egy vagy több szövegében mind hangjegyezve lesznek s gondoskodva lesz, hogy dalárdák részére negyes szólamu általános énekek is álljanak rendelkezésre, melyeket bármely temetésnél is lehet énekelni. Különösen felhívom a figyelmet a bekötési táblákra. A zsebkönyv kis 8-ad rétet (u. n. zsebfórmát) alakban fog megjelenni, erős vászonkötésben. Az egyik könyvtáblának tárca alakú nyujtványa lesz, mely a másik táblára visszahajol s egy kaucsukszinórral záródik; úgy, hogy a könyv zsebretevése alkalmával az teljesen beburkolódik, s így sem el nem rongyolódhatik, sem ki nem nyílhatik. Belül egy igen jó írót rejt a burkolat. A zsebkönyv ára a munka kiállításához képest igen csekélyre, csak 1 frt 60 krra van szabva. Fölkérem azon t. kartársaimat, kik az általam kiadandó temetési zsebkönyvet bírní ohajtják: méltóztassanak előjegyzéseket velem folyó évi május végeig habár csak levelező lapon is közölni. A mű árát annak szétküldésekor fogom utánvételezni. Azoknak, kik az 1 frt 60 krt hozzam május végeig beküldik, a művet bérmentve küldöm meg. Tíz, egyszerre megrendelt példányra egy tiszteltepéldányt adok. Ha tisztelt megrendelőim közül némely kartársak oly gyászéneknek fölött rendelkeznek, melyeket e temetési könyvbe fölvetetni kívánnának, sziveskedjenek az illető éneket a dallam egyszerű hangjegyzésével hozzam május végeig megküldeni. Az ének aztán — ha beválik — a gyűjteménybe föl lesz véve a beküldő nevének megemléttével. Külön előfizetési fölhívásokat — mert ezek által a mű ára tetemesen magasbodnék — nem bocsátok ki. V a s v á r (Vas megye), 1883. april 20. B a r a b á s I s t v á n, kath. népisk. főtanító és kántor.

Vegyes.

— F. május 2. a Hecceg-Primásnak budai palotájában püspöki tanácskozás tartatott, melyben az országos tanítói kép. közgyűlésre nézve határozva lón, miszerint azon a kath. tanítóegyesületek képviselői is részt vesznek; a kultus-minister által utólagosan meghítt hét kath. tanfőru pedig az esztergomi, kalocsai, egri érseki, s a esanádi, győri és pécsi püspöki megyék részéről fog küldetni. Kíváncsiak vagyunk, hogy a „Népiskolai Lapok“, melyek csekélységünknek ehhez hasonló álláspontját heccnek nevezték, minő epithetonra fogják kegyesen méltatni a püspöki kar határozatát?

— A „Pozsonymegyei tanítótestület“ f. é. június hó 4. és 5. napján Szempcen tartandó XII. nagygyűlésének tárgysorozata. Első nap, június 4-én. I. D. u. 3 óraker: Választmányi ülés. II. D. u. 4 óraker: A közgyűlés megnyitása. Tárgyai: 1. A jegyzőkönyv hitelesítése. 2. A körök elnökeinek jelentései. 3. A pónztárnok és a segélyegylet elnökének előterjesztése, 4. Az egyl. könyvtár és a tanszermuzeum állapotáról szóló jelentések. 5. Átiratok: a.) A jásznagykunszolonkmegeyi tantestületé az orsz. nyugdíj ügyében. b.) A nógrádmegyeie a pánszlav eszmék terjedésének megátlása végett a tanítók által alkalmaztatásuk esetén teendő eskü tárgyában. c.) A gömörmegeie a portomentesség engedélyezése tárgyában. 6. „Adatok Szempmezőváros történetéhez.“ Ért.: Poór György, szempci tan. III. D. u. 6 óraker: Kirándulás a ml. gr. Pálffy János királyfai birtokára — példányszerű mezőgazdaságának és régiségtárának megtekintése céljából. Második nap, június 5-én. IV. D. e. 7 óraker: Szakosztályi ülések. a.) A népiskolaiban: „Minő eljárás kövessen a néptanító, hogy a népiskola iránt a szükséges érdeklődést felköltse?“ Ért.: Pollacsek Mór szempci tan. „Az életkorokról“ (Anthropologiai tanulmány.) Ért.: Kulicz Nándor, bazini tan. b.) A polg. iskolaiban: „Az iparoktatás és a polg. iskolák.“ Ért.: Seeman Gábor, modori polg. isk. tan. c.) A képezdeiben: A néptanítók orsz. árvaháza ügyében.“ Ért.: Bakos Kálmán, tkpezdei tan. Modorból. V. D. e. 9 óraker a közgyűlés folytatása: 7. Elnök évi jelentése. 8. A II. orsz. tan. kép. közgyűlésre kiküldendő képviselőnek megválasztása. 9. Jelentések a szakosztályi ülésekről. 10. Az egyleti alapszabályok módosítása. 11. „A méhészetről.“ Ért.: Valló János, méhészeti v. tan. 12. Az orsz. t. k. közgyűlésre kitűzendő és tárgyalásra ajánlandó tételek megállapítása. 13. A pénztári számadások megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése. 14. Indítványok és a jövő nagygyűlés helyének megállapítása. A központi választmánynak f. é. január hó 6-án Pozsonyban tartott üléséből: Mikula Antal, tant. elnök. Zádor Gyula, tant. jegyző.

— Pályázatok. 1) A hidegkuti kántortanítói állomásra. A pályázat f. évi május hó 22-ére tüzetik ki. Javadalmazása a következő: A község pénztárából évenként 164 frt; 3½ p. m. szántóföld, saját művelési terhével; egy körülbelül ½ holdnyi gyümölcsös kert; 1½ öl tölgyfa s két szekér rözse, 22 p. m. rozsz; stólából 40 frt; alapítványokból 10 frt; körmenetek után 2 frt 52 kr.; a templom pénztárából 8 frt 40 kr. Ostyasütés címén 4 frt 20 kr. A lakóház egy szoba, konyha, kamara s istállóból áll, melyhez egy kis házikert is csatlakozik. A hidegkuti róm. kath. iskolaszékre címzett folyamodványok ntdő Teőreős Mihály kerületi alesperes és stomfai plébános urnál nyujtandók be.

2) Az ujbesztercei (Trencsén m.) r. k. népiskola altanítói állomására, melylyel 250 frt, szabad lakás jár, ezennel pályázat hirdettetik. A folyamodványok az iskolaszék elnökségéhez f. é. május hó 29-ig küldendők. Ujbeszterce, 1883. május 1. Kemka József, esp. pleb. s iskolaszéki elnök.